

Yr Ail Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol (Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020)

Acronymau a Rhestr Termau

Cyfoeth Naturiol Cymru

Adroddiad Terfynol

Gwybodaeth am Cyfoeth Naturiol Cymru

Diben Cyfoeth Naturiol Cymru yw mynd ar drywydd rheoli adnoddau naturiol mewn modd cynaliadwy. Mae hyn yn golygu gwarchod yr aer, y tir, dŵr, bywyd gwylt, planhigion a'r pridd i wella llesiant Cymru a darparu dyfodol gwell i bawb.

Tystiolaeth yn Cyfoeth Naturiol Cymru

Mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn sefydliad sy'n seiliedig ar dystiolaeth. Rydym yn ceisio sicrhau bod ein strategaethau, penderfyniadau, gweithrediadau a chynghor i Lywodraeth Cymru ac eraill wedi'u tanategu gan dystiolaeth gadarn sydd o ansawdd uchel. Rydym yn cydnabod ei bod yn hanfodol bwysig meddu ar ddealltwriaeth dda o'n hamgylchedd newidiol.

Byddwn yn gwireddu'r weledigaeth hon drwy'r isod:

- Cynnal a datblygu sgiliau arbenigol technegol ein haelodau staff;
- Diogelu ein data a'n gwybodaeth;
- Sicrhau rhaglen ragweithiol o waith dystiolaeth sydd â digon o adnoddau;
- Parhau i adolygu ac ychwanegu at ein dystiolaeth er mwyn sicrhau ei bod yn addas ar gyfer yr heriau yr ydym yn eu hwynebu; a
- Rhannu ein dystiolaeth mewn modd agored a thryloyw.

Teitl: **Acronymau a Rhestr Termiau**

Cyfyngiadau: Dim

Cynnwys yr Ail Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol (Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020)

Un o grŵp o gynhyrchion yw'r ddogfen hon sy'n creu'r ail Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol (Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020). Dyma'r gyfres lawn o gynhyrchion:

Crynodeb Gweithredol. Rhagair, Cyflwyniad, Crynodeb a Chasgliadau. Cyhoeddwyd fel cyfres o dudalennau gwe ym mis Rhagfyr 2020

Y Cofrestrau Adnoddau Naturiol. Ysgogwyr, Pwysau, Effeithiau a Chyfleoedd Gweithredu ar gyfer wyth Ecosystem Fras. Cyhoeddwyd fel cyfres o ddogfennau PDF ac fel ffeithlun rhyngweithiol ym mis Rhagfyr 2020

Asesiadau yn erbyn pedwar nod Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy. Cyhoeddwyd fel cyfres o ddogfennau PDF ym mis Rhagfyr 2020:

Nod 1 Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020. Mae stociau o adnoddau naturiol yn cael eu diogelu a'u gwella

Nod 2 Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020. Gall ecosystemau wrthsefyll newid disgwylidig ac anrhagweledig

Nod 3 Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020. Mae gan Gymru leoedd iach ar gyfer pobl sydd wedi'u gwarchod rhag peryglon amgylcheddol

Nod 4 Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020. Cyfrannu at economi adfywiol, cyflawni lefelau cynhyrchu a defnydd cynaliadwy

Asesiad o Fioamrywiaeth Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020. Cyhoeddwyd ym mis Mawrth 2021

Asesiadau yn ôl Ecosystem Fras. Cyhoeddwyd fel cyfres o ddogfennau PDF ym mis Mawrth 2021:

Asesiad o Gyflawniad Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Ymylon Arfordirol

Asesiad o Gyflawniad Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Ffermdir Caeddig

Asesiad o Gyflawniad Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Dŵr Croyw

Asesiad o Gyflawniad Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Yr Ardal Forol

Asesiad o Gyflawniad Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Mynyddoedd, Gweundiroedd a Rhosydd

Asesiad o Gyflawniad Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Coetiroedd

Asesiad o Gyflawniad Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Trefol

Asesiad o Gyflawniad Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Glaswelltir Lled-naturiol

Asesiadau yn ôl Thema Drawsbynciol. Cyhoeddwyd fel cyfres o ddogfennau PDF ym mis Mawrth 2021:

Asesiad o Gyflawniad Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Ansawdd Aer

Asesiad o Gyflawniad Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Y Newid yn yr Hinsawdd

Asesiad o Gyflawniad Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Effeithlonrwydd Ynni

Asesiad o Gyflawniad Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Rhywogaethau Estron Goresgynnol

Asesiad o Gyflawniad Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Priddoedd a Defnydd Tir

Asesiad o Gyflawniad Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Gwastraff

Asesiad o Gyflawniad Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Effeithlonrwydd Dŵr

Tystiolaeth ddiweddaedig o anghenion yr Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol. Cyhoeddwyd ym mis Mawrth 2021

Acronymau a Rhestr Termau. Cyhoeddwyd ym mis Rhagfyr 2020 a diweddarwyd ym mis Mawrth 2021

Dyfyniad argymelledig ar gyfer y rhan hon o'r adroddiad:

Cyfoeth Naturiol Cymru. 2020. Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol: Acronymau a Rhestr Termau. Cyfoeth Naturiol Cymru.

Hawlfreintiau

Oni nodir yn wahanol, gall cynnwys yr adroddiad hwn gael ei ddefnyddio dan y [Drwydded Llywodraeth Agored](#).

Oni nodir yn wahanol, mae'r holl graffiau, mapiau, tablau a delweddau eraill yn © Cyfoeth Naturiol Cymru a hawl cronfa ddata. Cedwir pob hawl.

Yr holl fapiau sy'n cynnwys ffin Cymru:

© Cyfoeth Naturiol Cymru a hawl cronfa ddata. Cedwir pob hawl. © Hawlfraint y Goron a chronfa ddata 2020. Arolwg Ordnans rhif trwydded 100019741.

Yr holl fapiau sy'n cynnwys agweddau morol:

© Cyfoeth Naturiol Cymru a hawl cronfa ddata. Cedwir pob hawl © Hawlfraint y Goron ac OceanWise Ltd, 2020. Cedwir pob hawl. Rhif y drwydded EK001-20120402. Ni ddylid eu defnyddio ar gyfer mordwyaeth.

Rhestr o Dablau

- Tabl 1 Acronymau a thalfyriadau a ddefnyddir yn yr Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol..... 6
- Tabl 2 Disgrifiad o'r unedau a ddefnyddir yn yr Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol..... 9
- Tabl 3 Diffiniadau o adnoddau naturiol a chynefinoedd bras yn yr Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol..... 10
- Tabl 4 Geirfa termau a ddefnyddir yn yr Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 14

Tabl 1 Acronymau a thalfyriadau a ddefnyddir yn yr Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol

Acronym / talfyriad	Terminoleg lawn
ACA	Ardal Cadwraeth Arbennig
ADHD	Anhwylder Diffyg Canolbwyntio a Gorfywiogrwydd
AGA	Ardal Gwarchodaeth Arbennig
AHNE	Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol
BMV	Gorau a Mwyaf Amlbwrpas
CAGR	Cyfradd Twf Cyfansawdd Flynyddol
CAMPUS	Cyraeddadwy, Amserol, Mesuradwy, Penodol, Uchelgeisiol Synhwyrol
CBA	Dadansoddiad cost a budd
CBD	Confensiwn ar Amrywiaeth Fiolegol
CNC	Cyfoeth Naturiol Cymru
CO₂	Carbon deuocsid
COVID-19	Clefyd coronafeirws 2019
CU	Y Cenhedloedd Unedig
CuRVe	Gwerth Cymharol Cyfredol Gwydnwch
DECCA	Amrywiaeth, graddfa, cyflwr, cysylltedd ac agweddau eraill ar wydnwch ecosystemau
DU	Y Deyrnas Unedig
EEA	Asiantaeth yr Amgylchedd Ewrop

Acronym / talfyriad	Terminoleg lawn
ERAMMP	Rhaglen Monitro a Modelu Materion Gwledig a'r Amgylchedd
GDP	Cynnyrch domestig gros
GI	Seilwaith gwyrdd
GIG	Gwasanaeth Iechyd Gwladol
GVA	Gwerth ychwanegol gros
ICC	Iechyd Cyhoeddus Cymru
INNS	Rhywogaethau estron goresgynnol
IPBES	Llwyfan Polisi Gwyddoniaeth Rhynglywodraethol ar Fioamrywiaeth a Gwasanaethau Ecosystemau
IPCC	Panel Rhynglywodraethol ar y Newid yn yr Hinsawdd
IUCN	Undeb Rhyngwladol dros Gadwraeth Natur
LBAP	Cynllun Gweithredu Bioamrywiaeth Lleol
LNR	Gwarchodfa Natur Leol
LSOA	Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is
MCA	Dadansoddiad aml faen prawf (Nod 4)
NEA	Asesiad Ecosystemau Cenedlaethol
NFI	Rhestr Goedwigaeth Genedlaethol
NNR	Gwarchodfeydd Natur Cenedlaethol
NO2	Nitrogen deuocsid
NRAP	Cynllun Gweithredu Adfer Natur

Acronym / talfyriad	Terminoleg lawn
ONS	Y Swyddfa Ystadegau Gwladol
PAWS	Planhigfeydd ar Safleoedd Coetir Hynafol
PM2.5	Deunydd gronynnol mân sy'n llai na 2.5 micron mewn diamedr
PPE	Cyfarpar diogelu personol
PRoW	Hawl dramwy gyhoeddus
REN	Rhwydweithiau ecolegol cadarn
RSPB	Y Gymdeithas Frenhinol er Gwarchod Adar
SINC	Safleoedd o Bwysigrwydd er Cadwraeth Natur
SMNR	Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy
SOM	Deunydd organig pridd
SoNaRR	Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol
SoDdGA	Safle o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig
SuDS	Systemau Draenio Cynaliadwy
TWh	Awr terawatt
UK NEA neu UKNEA	Asesiad Ecosystemau Cenedlaethol y DU
WAVES	Cyfrifyddu Cyfoeth a Phrisio Gwasanaethau Ecosystemau
WFD	Y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr
WHO	Sefydliad Iechyd y Byd
WWNP	Gweithio gyda phrosesau naturiol

Tabl 2 Disgrifiad o'r unedau a ddefnyddir yn yr Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol

Unedau	Disgrifiad
km	Cilometr(au). $1 \text{ km}^2 = 100 \text{ ha}$
m	Miliwn (Nod 1)
Mt	Miliwn o dunelli
MtC	Miliwn o dunelli o garbon
ha	Hectar(au). $1 \text{ ha} = 0.01 \text{ km}^2$

Tabl 3 Diffiniadau o adnoddau naturiol a chynefinoedd bras yn yr Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol

Categori	Term	Diffiniad
Adnodd Naturiol	Anifeiliaid, planhigion ac organebau eraill	Y rhywogaethau sydd yn ffurfio ecosystemau Cymru sy'n gallu bod yn bwysig i weithrediad yr ecosystemau, neu ddim, ond sy'n cyfrannu er hynny i fioamrywiaeth gyffredinol Cymru.
Adnodd Naturiol	Ansawdd aer	Yn cyfeirio at ansawdd yr aer o'n cwmpas yng Nghymru a'r allyriadau yr ydym yn eu cynhyrchu, gan gynnwys llygryddion a sylweddau ymbelydrol.
Adnodd Naturiol	Adnoddau dŵr a phrosesau hydrolegol	Mae adnoddau dŵr yn cyfeirio at faint o'n hadnodd dŵr croyw sydd ar gael i gefnogi'r amgylchedd, pobl a busnesau. Prosesau hydrolegol yw prosesau naturiol y gylchred ddŵr, gan gynnwys anweddiad, cyddwysiad, dyodiad, ymdreiddiad a dŵr ffo. Mae prosesau hydrolegol morol ac arfordirol yn cynnwys llanw a thonnau.
Adnodd Naturiol	Priddoedd	Wedi'u ffurfio gan hindreuliad cerrig a mwynau a chroniad deunyddiau organig, sydd yn aml yn cymryd cannoedd i filoedd o flynyddoedd. Mae ffurfiad pridd yn broses barhaus er y gall cyfraddau colled fod llawer mwy na ffurfiad ac felly dylid ei drin fel adnodd na ellir ei adnewyddu. Priddoedd yw sylfaen tir, ecosystemau a chynefinoedd.
Adnodd Naturiol	Geoamrywiaeth	Geoamrywiaeth yw'r amrediad (amrywiaeth) o nodweddion daearegol (e.e. cerrig, mwynau, adeileddau, ffosiliau), geomorffolegol (e.e. ffurfiau tir, y dirwedd ffisegol, prosesau ffisegol naturiol) a phridd.

Categori	Term	Diffiniad
Cynefin Bras	Mynyddoedd, gweundiroedd a rhosydd	Cynefinoedd mynyddig yw'r rhai sydd uwch na'r coedlin hinsoddol. Mae gweundiroedd a rhosydd yn dirweddau agored, anamgaeëdig a helaeth yn bennaf. Mae'r cynefin bras hwn yn cynnwys rhostiroedd ucheldirol ac iseldirol (gan gynnwys rhosydd corlwyni), gweundiroedd, gorgors, cynefinoedd mynyddig (gan gynnwys ffridd), cynefinoedd cerrig mewndirol (datguddiadau), a chlystyrau rhedyn yn yr iseldiroedd. Maent yn aml yn gymysg â chynefinoedd eraill fel glaswelltiroedd lled-naturiol (gan gynnwys glaswelltir asidaidd, cynefin ucheldir mwyaf helaeth Cymru) (gweler glaswelltiroedd lled-naturiol), coetiroedd a dŵr wyneb. Cynhwysir rhostiroedd arfordirol a thwyni o dan ymylon arfordirol.
Cynefin Bras	Glaswelltiroedd lled-naturiol	Mae glaswelltiroedd lled-naturiol yn cael eu nodweddu gan gymysgedd o laswelltau a phlanhigion llysieuol, ynghyd â niferoedd amrywiol o hesg, brwyn, mwsoglau a chennau. Maent yn disgyn i bum categori eang, a ddatblygwyd mewn ymateb i hinsawdd, pridd, hydroleg, daeareg a rheolaeth leol: glaswelltir asidaidd, niwtral, calchaid, corsiog ac, yn anghyffredin iawn, metelaidd. Maent i'w cael mewn lleoliadau ucheldirol ac iseldirol. Rhestrir chwe math o laswelltiroedd lled-naturiol i fod yn "bwysig iawn" ('cynefinoedd â blaenoriaeth') yn Neddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016: dolydd yr iseldir; glaswelltir asidaidd sych yr iseldir; glaswellt y gweunydd a phorfeydd brwyn; glaswelltir metelaidd; glaswelltiroedd calchaid yr iseldir; glaswelltiroedd calchaid yr ucheldir. Maent yn arbennig o bwysig i blanhigion uwch, ffyngau ac infertebratau. Maent hefyd yn cynnal amrediad o famaliaid, adar a fertebratau eraill.

Categori	Term	Diffiniad
Cynefin Bras	Ffermdir caeedig	Mae ffermdir caeedig yn cynnwys y tir amaethyddol yn iseldir Cymru sydd â ffiniau caeau o'i amgylch. Mae'n cynnwys cnydau â'r, garddwriaeth, perllanau a glaswelltiroedd dros dro, yn ogystal â glaswelltiroedd parhaol sydd wedi'u gwella'n amaethyddol, ond nid yw'n cynnwys glaswelltir lled-naturiol caeedig, prysgwydd, coetir fferm a chynefinoedd yn yr ymylon ucheldirol (ffridd).
Cynefin Bras	Coetir	Tir lle mae'r cyflwr ecolegol yn cael ei ddylanwadu gan y canopi coed neu lle y bydd yn cael ei ddylanwadu ganddo. O ran ystadegau gorchudd tir (yn y DU), diffinnir coetir ar hyn o bryd fel tir â choed lle byddai coed aeddfed yn gorchuddio dros 20 y cant yr ardal. Gelwir rhanbarthau mawr yn goedwigoedd yn gyffredinol, gydag unedau llai yn cael eu disgrifio mewn amryw o dermau megis coetiroedd, coed, coedlannau a stribedi cysgodi, ond nid oes isafswm maint ar gyfer coetir.
Cynefin Bras	Dŵr croyw	Mae ecosystemau seiliedig ar ddŵr croyw yn digwydd lle bynnag mae glaw, dŵr eira neu ddŵr daear yn casglu mewn sianeli sy'n llifo (afonydd a nentydd), merddwr, neu gorsydd, ffeniau, coryydd pori, gwlyptiroedd a gorlifdiroedd cysylltiedig (Asesiad Ecosystemau Cenedlaethol y DU, 2011, Pennod 9). Dŵr daear yw'r dŵr sy'n cael ei storio mewn pridd a cherrig. Mae'n darparu llif gwaelodol i darlletlau, afonydd a gwlyptiroedd (grŵp dŵr croyw). Mae'r cynefin bras hwn yn cynnwys dŵr daear, gwlyptiroedd, afonydd a nentydd, a merddwr (llynnoedd a phyllau).
Cynefin Bras	Trefol	Yr amgylchedd adeiledig (Asesiad Ecosystemau Cenedlaethol y DU, 2011, Pennod 10, Urban). Mae hwn yn cynnwys adeiladau, ffyrdd, gerddi, parciau a mannau gwyrdd anffurfiol, safleoedd gwastraff, ac unrhyw adeiledd neu ofod arall a osodwyd ar gyfer gweithgareddau dynol (ONS, 2015).

Categori	Term	Diffiniad
Cynefin Bras	Ymylon arfordirol	Cynefinoedd o amgylch arfordir Cymru, gan gynnwys y tri mwyaf helaeth (twyni tywod, morfeydd heli a chlogwyni môr) a dau arall (lagwnau heli neu arfordirol a graean bras). Mae cynefinoedd eraill a geir o amgylch arfordir Cymru (trefol, glaswelltiroedd lled-naturiol, ffermdir caeedig, glannau creigiog, fflatiau llaid a thywod, aberoedd, ac ati) yn cael eu cynnwys o dan gynefinoedd bras eraill.
Cynefin Bras	Morol	Yn cynnwys ansawdd dŵr y môr (yn enwedig dyfroedd ymdrochi a dyfroedd pysgod cregyn) a'r ardaloedd rhynglanwol ac islanwol. Mae'r ardal rhynglanwol yn cynnwys yr ardal arfordirol o'r marc penllanw i farc y distyll sydd o dan ddŵr môr ar ryw adeg o'r cylch llanw (Aseiad Ecosystemau Cenedlaethol y DU, 2011, Pennod 12, Marine). Mae ardal glannau morol yr amgylchedd morol yn cynnwys yr ardal o Gymru sydd wedi'i boddi gan ddŵr môr yn barhaol (yr ystyrir iddi fod yn islanwol) (Aseiad Ecosystemau Cenedlaethol y DU, 2011, Pennod 12, Marine) o farc y distyll hyd at 12 morfilltir allan yn y môr.

Tabl 4 Geirfa termau a ddefnyddir yn yr Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Adferiad / Adfer	(safleoedd tir halogedig) Ystod eang o gamau gweithredu y gellir eu defnyddio i leihau'r risg o dir halogedig.	Cyfoeth Naturiol Cymru. 2016. Cyflwr tir halogedig yng Nghymru [ar-lein]. Ar gael yn: https://naturalresources.wales/media/677708/nrw26759-contaminated-land-in-wales-pdf_english-1.pdf . [Cyrchwyd 26 Tachwedd 2020].
Adfywio	Proses sy'n ymwneud â rhywbeth yn cael ei ailffurfio neu ail-greu neu a nodweddir gan hyn.	Merriam-Webster. 2020. Diffiniad 'regenerative'. Ar gael yn: https://www.merriam-webster.com/dictionary/regenerative . [Cyrchwyd 30 Tachwedd 2020]. Merriam-Webster. 2020. Diffiniad 'regenerate'. Ar gael yn: https://www.merriam-webster.com/dictionary/regenerate . [Cyrchwyd 30 Tachwedd 2020].

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Adnoddau naturiol	Y cyfansoddion byw a di-fyw mewn ecosystemau. Gan gynnwys: anifeiliaid, planhigion ac organebau eraill; aer, dŵr a phridd; mwynau; nodweddion a phrosesau daearegol; nodweddion ffisiograffigol; a nodweddion a phrosesau hinsoddol.	Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016.
Aerosolau eilaidd organig biogenig	Mae'r rhain yn cael eu ffurfio o'r cyfansoddion organig anweddol biogenig sy'n cael eu cynhyrchu gan blanhigion. Maent yn cael eu hallyrru gan lystyfiant i'r atmosffer a gallant gael effeithiau sylweddol ar organebau eraill ac ar gemeg yr atmosffer.	Peñuelas J, Staudt M. 2010. BVOCs and global change. Trends in plant science 15, 133-144.
Afonol	Yn ymwneud â nant neu afon neu'n byw mewn nant neu afon.	Merriam-Webster. 2020. Diffiniad 'fluvial'. Ar gael yn: https://www.merriam-webster.com/dictionary/fluvial . [Cyrchwyd 30 Tachwedd 2020].

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Allyriadau cynn mwg	Allyriadau cynn mwg yw'r nwyon a solidau sy'n dod allan o'r corn mwg (ffliw neu simnai) ar ôl y broses losgi.	Encyclopedia.com. 2019. Esboniad o ystyr 'stack emissions'. Ar gael yn: https://www.encyclopedia.com/environment/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/stack-emissions#:~:text=Stack%20emissions%20are%20those%20gases,wastes%20that%20contain%20organic%20compounds . [Cyrchwyd 24 Tachwedd 2020].
Amaeth-ecoleg	Astudiaeth o berthynas cnydau amaethyddol a'r amgylchedd.	Y Cenhedloedd Unedig. 1997. Glossary of Environment Statistics. Studies in Methods Series F, No. 67. Efrog Newydd: Y Cenhedloedd Unedig. Ar gael yn: https://unstats.un.org/unsd/publication/seriesf/seriesf_67e.pdf . [Cyrchwyd 7 Rhagfyr 2020].

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Amaeth-goedwigaeth	Term cyffredinol ar gyfer systemau a thechnolegau defnydd tir lle defnyddir lluosflwydd coediog (coed, llwyni, palmwyddau, bambŵ ac yn y blaen) yn fwriadol ar yr un uned rheoli tir â chnydau amaethyddol a/neu anifeiliaid, un ai ar ffurf trefniant gofodol neu ddilyniant amserol.	Y Cenhedloedd Unedig. 1997. Glossary of Environment Statistics. Studies in Methods Series F, No. 67. Efrog Newydd: Y Cenhedloedd Unedig. Ar gael yn: https://unstats.un.org/unsd/publication/seriesf/seriesf_67e.pdf . [Cyrchwyd 7 Rhagfyr 2020].
Amaethyddiaeth ddwys	Ffermio sy'n defnyddio llawer o beiriannau, llafur, cemegion ac ati er mwyn tyfu cymaint o gnydau neu gadw cymaint o anifeiliaid â phosibl ar y tir sydd ar gael.	Cambridge Dictionary. 2020. Diffiniad 'intensive agriculture'. Ar gael yn: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/intensive-agriculture . [Cyrchwyd 30 Tachwedd 2020].
Amrywiaeth	Amrywiaeth a helaethrwydd cymharol o endidau gwahanol mewn sampl.	Asesiad Ecosystemau Cenedlaethol y DU. 2011. UK National Ecosystem Assessment – Technical Report. Glossary Cambridge: UNEP-WCMC. Ar gael yn: http://uknea.unep-wcmc.org/Resources/tabid/82/Default.aspx . [Cyrchwyd 27 Tachwedd 2020].

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Ased	Rhywbeth (gwrthrych neu gysyniad) o werth sy'n dod a buddion neu gyfres o fuddion i bobl. Mae'n fodd o gario gwerth ymlaen o un cyfnod cyfrifyddu i'r llall.	Pwyllgor Cyfalaf Naturiol. 2013. The State of Natural Capital: Towards a framework for measurement and valuation. Ar gael yn: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/516707/ncc-state-natural-capital-first-report.pdf . [Cyrchwyd 20 Tachwedd 2020].
Asideiddio	Mae asideiddio yn broses naturiol. Caiff y term ei ddefnyddio i ddisgrifio'r golled o fasau maethynnau (calsiwm, magnesiwm a photasiwm) drwy'r broses o drwytholchi a'u disodli gan elfennau asidig (hydrogen ac alwminiwm).	Aseiad Ecosystemau Cenedlaethol y DU. 2011. UK National Ecosystem Assessment – Technical Report. Glossary Cambridge: UNEP-WCMC. Ar gael yn: http://uknea.unep-wcmc.org/Resources/tabid/82/Default.aspx . [Cyrchwyd 27 Tachwedd 2020].
Atebion sy'n seiliedig ar natur	Camau gweithredu i amddiffyn, rheoli'n gynaliadwy ac adfer ecosystemau naturiol neu ecosystemau a addaswyd sy'n mynd i'r afael â heriau cymdeithasol yn effeithiol ac yn ymaddasol, gan ddarparu buddion i fioamrywiaeth a llesiant dynol ar yr un pryd.	Undeb Rhyngwladol dros Gadwraeth Natur. 2020. Nature-based solutions [ar-lein]. Ar gael yn: https://www.iucn.org/commissions/commission-ecosystem-management/resources/nature-based-solutions . [Cyrchwyd: 30 Tachwedd 2020].

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Banc tir	Ardal o dir sy'n eiddo i berson neu sefydliad sy'n cael ei ystyried yn ased gan y gellid ei defnyddio ar gyfer adeiladu eiddo yn y dyfodol.	Cambridge Dictionary. 2020. Diffiniad 'land bank'. Ar gael yn: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/land-bank . [Cyrchwyd 30 Tachwedd 2020].
Bioamrywiaeth	("amrywiaeth fiolegol") Mae'r amrywioldeb ymysg organebau byw o bob ffynhonnell, gan gynnwys ecosystemau daearol a morol ac ecosystemau dyfrol eraill. Mae'n cynnwys amrywiaeth o fewn a rhwng rhywogaethau, cynefinoedd ac ecosystemau.	Asesiad Ecosystemau Cenedlaethol y DU. 2011. UK National Ecosystem Assessment – Technical Report. Caergrawnt: UNEP-WCMC.
Biodanwydd	Tanwydd hylifol sydd wedi deillio o fomas ac sy'n cael ei ddefnyddio yn bennaf ym maes trafndiaeth. Y biodanwyddau mwyaf amlwg yw ethanol a biodiesel.	Asesiad Ecosystemau Cenedlaethol y DU. 2011. UK National Ecosystem Assessment – Technical Report. Glossary. Caergrawnt: UNEP-WCMC. Ar gael yn: http://uknea.unep-wcmc.org/Resources/tabid/82/Default.aspx . [Cyrchwyd 27 Tachwedd 2020].

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Biogapasiti	Gallu ardal benodol i gynnal bywyd dynol o ran faint o fwyd, tanwydd ac ati y gall eu cynhyrchu a faint o wastraff y gall ddelio ag ef.	Cambridge Dictionary. 2020. Diffiniad 'biocapacity'. Ar gael yn: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/biocapacity . [Cyrchwyd 20 Tachwedd 2020].
Bio-gynyddol	Mae bio-gynyddu (y broses o ychwanegu straeniau a ddewisir / meithriniadau cymysg i adweithyddion dŵr gwastraff i wella catabolaeth cyfansoddion penodol, e.e. cynhyrchion organig gwrthsafol, neu alw cyffredinol cemegion am ocsigen) yn dechneg addawol i ddatrys problemau ymarferol mewn gweithfeydd trin dŵr gwastraff a gwella effeithlonrwydd gwaredu.	Herrero M, Stuckey DC. 2015. Bioaugmentation and its application in wastewater treatment: A review. Chemosphere 140: 119-128.
Biomass	Y màs o feinweoedd mewn organebau byw mewn poblogaeth, ecosystem, neu uned ofodol.	Asesiad Ecosystemau Cenedlaethol y DU. 2011. UK National Ecosystem Assessment – Technical Report. Glossary Cambridge: UNEP-WCMC. Ar gael yn: http://uknea.unep-wcmc.org/Resources/tabid/82/Default.aspx . [Cyrchwyd 27 Tachwedd 2020].

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Bio-ologs	'Bio-ologs' yw term cyffredinol i ddisgrifio unrhyw ddeunydd organig sydd wedi'i garboneiddio o dan dymheredd uchel (300–1000°C) gerbron ychydig neu ddim ocsigen.	Y Gymdeithas Arddwriaethol Frenhinol. 2020. Biochar. Ar gael yn: https://www.rhs.org.uk/advice/profile?PID=1014 . [Cyrchwyd 20 Tachwedd 2020].
Biosffer	Y rhan o amgylchedd y Ddaear lle mae bywyd yn bodoli.	Cambridge Dictionary. 2020. Diffiniad 'biosphere'. Ar gael yn: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/biosphere . [Cyrchwyd 20 Tachwedd 2020].

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
<p>Blynyddoedd oes iach (neu flynyddoedd oes wedi'u haddasu ar gyfer anabledd)</p>	<p>Diffinnir blynyddoedd oes iach, a elwir hefyd yn ddisgwyliad oes heb anabledd, fel nifer y blynyddoedd y mae disgwyl i unigolyn barhau i fyw mewn cyflwr iach.</p> <p>Mae blynyddoedd oes wedi'u haddasu ar gyfer anabledd yn fesur seiliedig ar amser sy'n cyfuno blynyddoedd o fywyd a gollwyd o ganlyniad i farwolaeth gynnar a blynyddoedd o fywyd a gollwyd o ganlyniad i'r amser a dreuliwyd mewn cyflwr afiach, neu flynyddoedd o fywyd iach a gollwyd o ganlyniad i anabledd.</p>	<p>Eurostat. 2020. Statistics explained [ar-lein]. Ar gael yn: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Health_y_life_years_(HLY). [Cyrchwyd 27 Tachwedd 2020].</p> <p>World Health Organisation Data Platform. 2020. Indicator Metadata Registry List [ar-lein] Ar gael yn: https://www.who.int/data/gho/indicator-metadata-registry/imr-details/158#:~:text=The%20overall%20burden%20of%20disease,due%20to%20disability%20(YLDs). [Cyrchwyd 27 Tachwedd 2020].</p>
<p>Broc môr</p>	<p>Eitemau bach neu ddibwys a ddarganfyddir gyda'i gilydd, yn enwedig y rhai nad ydynt ag unrhyw gysylltiad â'i gilydd.</p>	<p>Collins Dictionary. 2020. Diffiniad 'flotsam and jetsam'. Ar gael yn: https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/flotsam-and-jetsam. [Cyrchwyd 30 Tachwedd 2020].</p>

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Buddion	Mantais neu elw a enillwyd gan rywbeth. Yn nghyd-destun yr Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol, gellir disgrifio budd fel unrhyw beth y mae unrhyw ran neu gasgliad o adnoddau naturiol yn ei wneud i gynnal bywyd a llesiant ar y Ddaear. Gallai fod yn fudd amgylcheddol, diwylliannol, cymdeithasol neu economaidd, a gall fod yn fesuradwy ac anfesuradwy. Rydym fel arfer yn defnyddio'r term "gwasanaethau ecosystemau" i gategoreiddio'r buddion hyn, er y gallwn feddwl yr un ffordd am y sawl ffordd mae adnoddau naturiol yn cyfrannu at y nodau llesiant.	Gwasg Prifysgol Rhydychen 2016. Diffiniad 'benefit'. Oxford Dictionary. Ar gael yn: http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/benefit . [Cyrchwyd 20 Tachwedd 2020].
Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus	Grŵp (bwrdd) a sefydlir ym mhob ardal awdurdod lleol fel y'i diffinnir yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru). Mae'r byrddau yn cynnwys yr awdurdod lleol, y bwrdd iechyd lleol ar gyfer ardal sydd ag unrhyw ran ohoni o fewn ardal yr awdurdod lleol, yr awdurdod tân ac achub Cymreig ar gyfer ardal sydd ag unrhyw ran ohoni o fewn ardal yr awdurdod lleol, a Chorff Adnoddau Naturiol Cymru (Cyfoeth Naturiol Cymru).	Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2016.
Carbon glas	Y carbon a ddelir gan gynefinoedd morol.	Armstrong S, Hull S, Pearson Z, Wilson R, Kay S. 2020. Estimating the Carbon Sink Potential of the Welsh Marine Environment. Caerdydd: CNC.

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Coedamaeth	Rheolaeth o dir coedwig ar gyfer pren.	Y Cenhedloedd Unedig. 1997. Glossary of Environment Statistics. Studies in Methods Series F, No. 67. Efrog Newydd: Y Cenhedloedd Unedig. Ar gael yn: https://unstats.un.org/unsd/publication/seriesf/seriesf_67e.pdf [Cyrchwyd 7 Rhagfyr 2020].
Cornentu a gylio	Creu ffosydd, sianeli neu "gornentydd" dwfn, fel arfer drwy erydiad dŵr, sef ffurf gyffredin o erydu.	The Free Dictionary. 2020. Diffiniad 'gullying'. Ar gael yn: https://www.thefreedictionary.com/gullying . [Cyrchwyd 26 Tachwedd 2020]. The Free Dictionary. 2020. Diffiniad 'rill erosion'. Ar gael yn: https://encyclopedia2.thefreedictionary.com/rill+erosion . [Cyrchwyd 26 Tachwedd 2020].
Creu lleoedd	Syniad trosfwaol a dull ymarferol ar gyfer gwella cymdogaeth, dinas neu ranbarth. Mae'n broses gydweithredol o lywio tir y cyhoedd er mwyn mwyafu gwerth a rennir.	Project for Public Spaces. 2010. What is placemaking? [ar-lein] Ar gael yn: https://www.pps.org/article/what-is-placemaking . [Cyrchwyd 30 Tachwedd 2020].

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Cyd-fuddion	Mae cyd-fuddion yn awgrymu strategaeth 'llwyddiant i bawb' i fynd i'r afael â dau neu fwy o nodau trwy weithredu mesur polisi unigol.	Mayrhofer JP, Gupta G. 2016. The science and politics of co-benefits in climate policy. <i>Environmental Science and Policy</i> 57, 22-30.
Cydlyniad trefol	Set o ffactorau sy'n cael dylanwad uniongyrchol ar ddatblygu trefol, gan gynnwys prosesau cynllunio a ffactorau economaidd-gymdeithasol a diwylliannol.	Pinto AJ, Ramesar A. 2012. Urban cohesion: a guiding concept for new urban realities. Yn <i>Ambivalent Landscapes. Sorting out the present by designing the future.</i> Faculdade de Arquitectura UTL. C.Dias Coelho (gol.).

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
<p>Cyfalaf</p>	<p>Ceir ffurfiau amrywiol ar gyfalaf. Mae'r rhain yn cynnwys cyfalaf naturiol, dynol, a gynhyrchir, ariannol a chymdeithasol. Maent oll yn stociau sydd â'r gallu i gynhyrchu llifau o allbynnau sy'n ddymunol yn economaidd. Mae cynnal pob un o'r pum math o gyfalaf yn hanfodol ar gyfer cynaliadwyedd datblygu economaidd.</p> <p>Mae cyfalaf ariannol yn hwyluso cynhyrchiant economaidd, er nad ydyw yn ei hun yn gynhyrchiol, gan gyfeirio yn hytrach at system o berchenogaeth neu reolaeth o gyfalaf ffisegol.</p> <p>Mae cyfalaf naturiol wedi'i wneud o adnoddau a gwasanaethau ecosystemau'r byd naturiol.</p> <p>Mae cyfalaf a gynhyrchir yn cynnwys asedau ffisegol a gynhyrchir drwy gymhwysu gweithgareddau cynhyrchiol dynol i gyfalaf naturiol ac sy'n gallu darparu llif o nwyddau neu wasanaethau.</p> <p>Mae cyfalaf dynol yn cyfeirio at alluoedd cynhyrchiol unigolyn, sy'n gallu cael eu hetifeddu a'u caffael drwy addysg a hyfforddiant.</p> <p>Mae cyfalaf cymdeithasol, yr un mwyaf dadleuol a'r anoddaf i'w fesur, yn cynnwys stoc o ymddiriedaeth, cyd-ddealltwriaeth, gwerthoedd a rennir a gwybodaeth o'r gymdeithas.</p>	<p>Goodwin NR. 2003. Five Kinds of Capital: Useful Concepts for Sustainable Development. Global development and environment institute Working paper no. 03-07. Ar gael yn: https://core.ac.uk/download/pdf/7051857.pdf. [Cyrchwyd 24 Tachwedd 2020].</p>

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Cyfarwyddebau	"Cyfarwyddeb" yw deddfwriaeth sy'n gosod nod y mae'n rhaid i holl wledydd yr Undeb Ewropeaidd ei gyflawni. Fodd bynnag, cyfrifoldeb y gwledydd unigol yw creu eu cyfreithiau eu hunain ar sut i gyflawni'r nodau hyn. E.e. Y Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr, y Gyfarwyddeb Dyfroedd Ymdrochi, y Gyfarwyddeb Cynefinoedd (y Gyfarwyddeb Cynefinoedd – Atodiad I cynefinoedd, Atodiad II rhywogaethau).	Europa EU. 2016. European Union – Regulations, Directives and other acts [ar-lein]. Ar gael yn: https://europa.eu/european-union/law/legal-acts_en . [Cyrchwyd 27 Tachwedd 2020].
Cyflwr (yr ecosystem)	Yng nghyd-destun yr Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol, mae cyflwr yn cyfeirio at ehangder ac amodau cyfredol yr ecosystem.	Fe'i diffinnir o fewn yr Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol.
Cyflwr (rhywogaeth neu gynefin)	Y gallu i gynhyrchu gwasanaethau o'i gymharu â'i allu posibl. Disgrifir hwn fel arfer mewn perthynas â chyflwr cyfeirio a ddymunir (cyflwr da neu ffafriol) ac mae fel arfer yn cael ei ddiffinio o ran ehangder, dosbarthiad, strwythurau a swyddogaethau, cyfansoddiad rhywogaethau ar gyfer cynefinoedd, a strwythur maint poblogaeth ac ansawdd cynefin ar gyfer rhywogaethau.	Asesiad Ecosystemau Cenedlaethol y DU. 2011. UK National Ecosystem Assessment – Technical Report. Caergrawnt: UNEP-WCMC.

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Cynefin	Ardal ecolegol neu amgylcheddol sydd â phoblogaeth o rywogaeth benodol o anifeiliaid neu blanhigion. Defnyddir 'cynefinoedd bras' i ddsbarthu gwahanol ecosystemau ar gyfer adrodd.	Asesiad Ecosystemau Cenedlaethol y DU. 2011. UK National Ecosystem Assessment – Technical Report. Glossary Cambridge: UNEP-WCMC. Ar gael yn: http://uknea.unep-wcmc.org/Resources/tabid/82/Default.aspx . [Cyrchwyd 27 Tachwedd 2020].
Cynefin bras	Fe'i defnyddir i ddsbarthu gwahanol ecosystemau ar gyfer adrodd. [Ar gyfer yr Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol, mae'r rhain yn cynnwys: Mynyddoedd, gweundiroedd a rhosydd; Glaswelltiroedd lled-naturiol; Ffermdir caeedig; Coetiroedd; Trefol; Dŵr croyw; Ymylon arfordirol; Morol]	Asesiad Ecosystemau Cenedlaethol y DU. 2011. UK National Ecosystem Assessment – Technical Report. Caergrawnt: UNEP-WCMC.

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Cynefinoedd neu nodweddion lled-naturiol	Cynefinoedd lle mae'r llystyfiant yn cynnwys tacsonau planhigion brodorol yn bennaf, ond lle mae defnydd tir dynol a gweithgareddau eraill yn chwarae rhan allweddol wrth ddatblygu a chynnal cymuned. Mae'r enghreifftiau yn niferus, gan amrywio ar draws y sbectwm o brif ddsbarthiadau cynefin yng Nghymru, gan gynnwys rhan helaethaf mathau o goetir collddail a rhostir corlwyni, a sawl ffurfiant arfordirol. Weithiau, gelwir y mynegiadau cynefin sydd â dylanwad lleiaf gweithgareddau dynol arnynt yn 'bron yn naturiol'; ar ochr arall y sbectwm mae cynefinoedd penodol sydd wedi'u diraddio, fel cors a addaswyd, hefyd yn cael eu trin fel lled-naturiol.	Blackstock TH, Howe EA, Stevens JP, Burrows CR a Jones PS. 2010. Habitats of Wales: a comprehensive field survey 1979-1997. Caerdydd: Gwasg Prifysgol Cymru.
Cysylltedd	Y graddau mae'r dirwedd yn hwyluso neu'n amharu ar symudiad ymysg darnau adnoddau.	Taylor PD, Fahrig L, Heinen K, Merriam G. 1993. Connectivity is a vital element of landscape structure. Oikos 68, 571-572.
Cywasgiad	Newid natur y pridd fel bod gostyngiad yng nghyfaint y gwagleoedd rhwng gronynnau pridd neu agregau; mae'n digwydd fel cynnydd yn nwysedd swmp a gall pridd sydd wedi'i gywasgu'n sylweddol droi'n anathraidd i bob pwrpas. Mae rhai priddoedd wedi'u cywasgu'n naturiol, e.e. priddoedd â gweadedd trwm iawn (gwead main). Achosir cywasgiad o waith dyn trwy symud peiriannau trwm heibio a defnydd dwys iawn o bridd.	RECARE Hub. 2018. Diffiniad 'soil compaction' [Ar-lein]. Ar gael yn: http://www.recare-hub.eu/glossary/89:s oil-compaction . [Cyrchwyd 26 Tachwedd 2020].

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Dadansoddiad cost a budd	Techneg a ddylunir i benderfynu dichonoldeb prosiect neu gynllun drwy feintio ei gostau a'i fanteision.	Asesiad Ecosystemau Cenedlaethol y DU. 2011. UK National Ecosystem Assessment – Technical Report. Glossary Cambridge: UNEP-WCMC. Ar gael yn: http://uknea.unep-wcmc.org/Resources/tabid/82/Default.aspx . [Cyrchwyd 27 Tachwedd 2020].
Dal a storio carbon	(hefyd storio carbon, dal carbon) Y defnydd o sylweddau sy'n cynnwys carbon, yn enwedig carbon deuocsid, i gronfa storio (e.e. coed, priddoedd), gan felly leihau carbon deuocsid atmosfferig.	Allwood JM, Bosetti V, Dubash NK, Gómez-Echeverri L a von Stechow C. 2014. Glossary. Yn: Panel Rhynglywodraethol ar yr Newid yn yr Hinsawdd. 2014. Climate Change, 2014: Mitigation of Climate Change. Contribution of Working Group III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. Gwasg Prifysgol Caergrawnt, Caergrawnt, y Deyrnas Unedig ac Efrog Newydd, Efrog Newydd, UDA.

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Dangosydd	Mae dangosyddion yn meintoli gwybodaeth drwy syntheseiddio gwybodaeth wahanol a lluosog yn werth a arsylwyd.	Asiantaeth yr Amgylchedd Ewrop. 2015. European ecosystem assessment – concept, data and implementation. Contribution to Target 2 Action 5 Mapping and Assessment of Ecosystems and their Services (MAES) of the EU Biodiversity Strategy to 2020. Adroddiad Technegol Asiantaeth yr Amgylchedd Ewrop rhif 6/2015. ISSN 1725-2237
Darnio	(darnio cynefinoedd) Darnio yw canlyniad trawsnewid darnau cynefin mawr yn ddarnau cynefin llai, mwy ynysig.	Asiantaeth yr Amgylchedd Ewrop. 2011. Landscape fragmentation in Europe. Adroddiad ar y cyd gan Asiantaeth yr Amgylchedd Ewrop a Swyddfa Ffederal yr Amgylchedd. Adroddiad Asiantaeth yr Amgylchedd Ewrop Rhif 2/2011.

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Datblygu cynaliadwy	Datblygiad sy'n diwallu anghenion y presennol heb beryglu gallu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion hwythau.	Y Cenhedloedd Unedig. 2020. What is sustainable development? Sustainable development goals. Ar gael yn: https://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/#:~:text=Sustainable%20development%20has%20been%20defined,to%20meet%20their%20own%20needs . [Cyrchwyd 24 Tachwedd 2020].
Datganiadau Ardal	Mae Deddf yr Amgylchedd (Cymru) yn nodi bod rhaid i Cyfoeth Naturiol Cymru baratoi a chyhoeddi datganiadau at ddibenion hwyluso'r gwaith o weithredu'r Polisi Cenedlaethol ar Adnoddau Naturiol. Bydd pob datganiad yn cyfateb i ardal benodol o Gymru ac yn cynnwys cyfeiriad at adnoddau naturiol yn yr ardal, y buddion y maent yn eu darparu, a'r blaenoriaethau, risgiau a chyfleoedd ar gyfer rheoli cynaliadwy sydd angen mynd i'r afael â hwy.	Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016.

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Datgarboneiddio	Y broses a ddefnyddir gan wledydd neu endidau eraill ar gyfer y nod o gyflawni economi carbon isel, neu gan unigolion gyda'r nod o leihau eu defnydd o garbon.	Panel Rhynglywodraethol ar yr Newid yn yr Hinsawdd. 2014. Annex II: Glossary [Mach KJ, Planton S, von Stechow C (goln.)] Yn: Climate Change 2014: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Tîm Ysgrifennu Craidd, Pachauri RK, Meyer LA (goln.)]. Panel Rhynglywodraethol ar yr Newid yn yr Hinsawdd, Geneva tt. 117-130. Ar gael yn: https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/02/AR5_SYR_FIN_AL_Annexes.pdf . [Cyrchwyd 30 Tachwedd 2020].

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru)	Mae'r Ddeddf hon yn ymwneud â gwella llesiant cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol Cymru. Bydd yn helpu'r cyrff cyhoeddus sydd wedi'u rhestru yn y Ddeddf i feddwl am y tymor hir, gweithio'n well gyda phobl a chymunedau a chyda'i gilydd, ceisio atal problemau, a dilyn dull gweithredu mwy cydgysylltiedig. Bydd hyn yn ein helpu ni i greu Cymru yr ydym i gyd eisiau byw ynddi, yn awr ac yn y dyfodol. Er mwyn gwneud yn siŵr ein bod i gyd yn gweithio tuag at yr un weledigaeth, mae'r Ddeddf yn pennu saith nod llesiant. Mae'n rhaid i Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus gynnal asesiadau llesiant i helpu i hwyluso'r broses o weithredu i wella llesiant. Bydd dangosyddion llesiant yn cael eu defnyddio i fesur llwyddiant gweithredoedd.	Llywodraeth Cymru 2015. Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru): Yr hanfodion. Ar gael yn: https://www.futuregenerations.wales/wp-content/uploads/2017/01/wfg-essentials-guide-cy.pdf . [Cyrchwyd 23 Tachwedd 2020].
Deunydd cyfansawdd	Deunydd sydd wedi'i wneud o ddau neu fwy o ddeunyddiau cyfansoddol sydd â phriodweddau cemegol neu ffisegol sylweddol wahanol.	TWI. 2020. What is a composite material? (a definitive guide) [ar-lein]. Ar gael yn: https://www.twi-global.com/technical-knowledge/faqs/what-is-a-composite-material . [Cyrchwyd 30 Tachwedd 2020].

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Deunydd eildro	Deunydd sydd yn gallu cael ei ailgylchu. Fel arfer, fe'i hanfonir i ganolfan ailgylchu gwastraff neu gyfleuster adfer deunyddiau, lle bydd yn cael ei brosesu.	<p>Collins Dictionary. 2020. Diffiniad 'recyclate'. Ar gael yn: https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/recyclate. [Cyrchwyd 26 Tachwedd 2020].</p> <p>Your Dictionary. 2020. Diffiniad 'recyclate'. Ar gael yn: https://www.yourdictionary.com/recyclate. [Cyrchwyd 26 Tachwedd 2020].</p>

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Di-garbon	Y gostyngiad o allyriadau carbon i sero. Mae allyriadau di-garbon net yn cael eu cyflawni pan gaiff allyriadau CO2 anthropogenig eu cydbwysu'n fyd-eang gan CO2 yn cael ei waredu trwy ddulliau anthropogenig dros gyfnod penodol.	Panel Rhynglywodraethol ar yr Newid yn yr Hinsawdd, 2018: Atodiad I: Glossary [Matthews JBR. (gol.)]. Yn: Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty [Masson-Delmotte V, Zhai P, Pörtner H-O, Roberts D, Skea J, Shukla PR, Pirani A, Moufouma-Okia W, Péan C, Pidcock R, Connors S, Matthews JBR, Chen Y, Zhou X, Gomis MI, Lonnoy E, Maycock T, Tignor M, Waterfield T (goln.)]. Yn y wasg

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Digwyddiadau llygredd	Digwyddiadau o lygredd yn cyrraedd yr aer, tir neu ddŵr a adroddir i Cyfoeth Naturiol Cymru ac sy'n achosi effaith amgylcheddol.	Cyfoeth Naturiol Cymru. 2016. Mewnruyd – Canolfan digwyddiadau a chyfathrebu yn ystod digwyddiadau. Dolen fewnol Cyfoeth Naturiol Cymru.
Diraddio	(ecosystem) Gostyngiad cyson yn y gallu i ddarparu gwasanaethau ecosystemau.	Asesiad Ecosystemau Cenedlaethol y DU. 2011. UK National Ecosystem Assessment – Technical Report. Glossary Cambridge: UNEP-WCMC. Ar gael yn: http://uknea.unep-wcmc.org/Resources/tabid/82/Default.aspx . [Cyrchwyd 27 Tachwedd 2020].
Dirywiol	Yn cynnwys neu'n achosi gostyngiad mewn grym effeithiol, hyfywedd neu ansawdd hanfodol i gyflwr gwaeth, neu'n rhan o hyn neu'n ymwneud ag ef.	Merriam-Webster. 2020. Diffiniad 'degenerative'. Ar gael yn: https://www.merriam-webster.com/dictionary/degenerative . [Cyrchwyd 30 Tachwedd 2020]. Merriam-Webster. 2020. Diffiniad 'degeneration'. Ar gael yn: https://www.merriam-webster.com/dictionary/degeneration . [Cyrchwyd 30 Tachwedd 2020].

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Draenio cynaliadwy	Mae systemau draenio cynaliadwy wedi'u cynllunio i ddynwared draenio naturiol drwy reoli dŵr wyneb ffo mor agos i'r ffynhonnell â phosibl.	Cyfoeth Naturiol Cymru. 2020. Systemau Draenio Cynaliadwy (SuDS). Ar gael yn: https://naturalresources.wales/guidance-and-advice/business-sectors/planning-and-development/advice-for-developers/sustainable-drainage-systems-suds/?lang=cy . [Cyrchwyd 24 Tachwedd 2020].
Dull 'cyfoeth cynhwysol'	Cyfoeth cynhwysol yw gwerth cymdeithasol holl asedau cyfalaf gwlad (cyfalaf naturiol, dynol ac a gynhyrchir).	Rhaglen Amgylcheddol y Cenhedloedd Unedig. 2018. Inclusive Wealth Report 2018. Ar gael yn: https://www.unenvironment.org/resources/report/inclusive-wealth-report-2018 . [Cyrchwyd: 27 Tachwedd 2020].
Dull systemau cyfan	Yn ystyried cydberthynas problemau a datrysiadau. Yng nghyd-destun yr Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol, mae hyn yn ystyried yr holl brif systemau cymdeithasol gyda'i gilydd – systemau bwyd, ynni a symudedd – sy'n cyfrannu fwyaf at bwysau amgylcheddol.	Asiantaeth yr Amgylchedd Ewrop, 2019 (o strwythur a fformat yr Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol)

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Dwysáu amaethyddol	Cynnydd mewn cynhyrchiad amaethyddol fesul uned mewnbynau (a all fod yn llafur, tir, amser, gwartaith, hadau, porthiant neu arian).	Sefydliad Bwyd ac Amaethyddiaeth. 2004. The ethics of sustainable agriculture. FAO. Ar gael yn: http://www.fao.org/3/j0902e/j0902e03.htm#bm03 . [Cyrchwyd 20 Tachwedd 2020].
Economi gylchol	Mae economi gylchol yn ddewis arall yn lle economi linol draddodiadol (cynhyrchu, defnyddio, gwaredu), lle rydym yn parhau i ddefnyddio adnoddau cyhyd ag y bo modd, gan dynnu'r gwerth mwyaf oddi wrthynt wrth eu defnyddio, ac wedyn adfer ac atgynhyrchu cynhyrchion a deunyddiau ar ddiwedd oes pob gwasanaeth.	WRAP. 2016. WRAP and the circular economy [Ar-lein]. Ar gael yn: http://www.wrap.org.uk/about-us/about/wrap-and-circular-economy . [Cyrchwyd 24 Tachwedd 2020].

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Ecosystem	Cymunedau o anifeiliaid, planhigion ac organebau eraill sy'n rhyngweithio a'u hamgylchedd (ffisegol a chemegol) di-fyw.	Asesiad Ecosystemau Cenedlaethol y DU. 2011. UK National Ecosystem Assessment – Technical Report. Caergrawnt: UNEP-WCMC. Asiantaeth yr Amgylchedd Ewrop. 2015. European ecosystem assessment – concept, data and implementation. Contribution to Target 2 Action 5 Mapping and Assessment of Ecosystems and their Services (MAES) of the EU Biodiversity Strategy to 2020. Adroddiad Technegol Asiantaeth yr Amgylchedd Ewrop rhif 6/2015. ISSN 1725-2237.
Ehangder	Y raddfa, neu arwynebedd a gwmpesir, gan adnodd naturiol neu gynefin.	Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016.

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Erthygl 17 (o Gyfarwyddeb Cynefinoedd Ewrop)	Mae Erthygl 17 yn ei gwneud yn ofynnol i aelod-wladwriaethau adrodd bob chwe blynedd am y cynnydd a wnaed wrht weithredu'r Gyfarwyddeb Cynefinoedd. Gan fod prif amcan y gyfarwyddeb am gynnal ac adfer statws cadwraeth ffafriol ar gyfer mathau o gynefinoedd a rhywogaethau o ddi-ddordeb cymunedol, mae monitro ac adrodd o dan Erthygl 17 yn canolbwyntio ar gofnodi statws a thueddiadau'r mathau o gynefinoedd a rhywogaethau hyn.	Y Comisiwn Ewropeaidd. 2020. Habitats Directive reporting. Ar gael yn: https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm . [Cyrchwyd 20 Tachwedd 2020].
Etherau deuffenyl brominedig	Grŵp o gyfansoddion o waith dyn sydd wedi cael eu defnyddio fel deunyddiau gwrthdan. Mae ganddynt effeithiau niweidiol posibl ar fodau dynol a bywyd dyfrol, yn bodoli mewn natur, ac yn cronni'n fiolegol, gan arwain at rai ohonynt yn cael eu dosbarthu fel llygryddion organig hirbarhaus.	Asiantaeth yr Amgylchedd. 2019. Polybrominated diphenyl ethers (PBDEs): sources, pathways and environmental data. Ar gael yn: https://consult.environment-agency.gov.uk/environment-and-business/challenges-and-choices/user_uploads/polybrominated-diphenyl-ethers-pressure-rbmp-2021.pdf . [Cyrchwyd 24 Tachwedd 2020].
Ffermio carbon	Yn ymwneud â gweithredu arferion y gwyddys eu bod yn gwella'r gyfradd y caiff CO ₂ ei dynnu o'r atmosffer a'i drawsnewid yn ddeunydd planhigion a/neu sylwedd organig pridd.	Carbon Cycle Institute. 2020. Carbon farming [ar-lein]. Ar gael yn: https://www.carboncycle.org/carbon-farming/ . [Cyrchwyd 30 Tachwedd 2020].

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Geo-ofodol	Yn ymwneud â safle cymharol pethau ar wyneb y Ddaear.	Collins Dictionary. 2020. Diffiniad 'geospatial'. Ar gael yn: https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/geospatial . [Cyrchwyd 30 Tachwedd 2020].
Gorbori	Caniatáu anifeiliaid i bori (ardal, megis porfa) hyd at achosi niwed i'r gorchudd llystyfiant.	Merriam-Webster. 2020. Diffiniad 'overgrazing'. Ar gael yn: https://www.merriam-webster.com/dictionary/overgrazing . [Cyrchwyd 30 Tachwedd 2020].
Gorddefnydd	Defnyddio (rhywbeth, megis adnodd naturiol) i ormodedd.	Merriam-Webster. 2020. Diffiniad 'overexploitation'. Ar gael yn: https://www.merriam-webster.com/dictionary/overexploitation . [Cyrchwyd 30 Tachwedd 2020].
Gridiau clyfar	Mae gridiau clyfar yn rhwydweithiau ynni sy'n gallu monitro llifau ynni ac yn addasu i newidiadau mewn cyflenwad ynni a'r galw amdano yn briodol.	Y Comisiwn Ewropeaidd. 2020. Smart grids and meters. Ar gael yn: https://ec.europa.eu/energy/topics/markets-and-consumers/smart-grids-and-meters/overview_en . [Cyrchwyd 24 Tachwedd 2020].

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Gwasanaethau ecosystemau	Y buddion mae pobl yn eu cael gan ecosystemau. Mae hyn yn cynnwys gwasanaethau darpariaeth fel bwyd a dŵr; rheoleiddio gwasanaethau fel rheoli llifogydd a chlefydau; gwasanaethau diwylliannol fel buddion ysbrydol, hamdden a diwylliannol; a gwasanaethau cefnogol fel cylchu maethynnau sy'n cynnal yr amodau ar gyfer bywyd ar y Ddaear. Mae'r cysyniad "nwyddau a gwasanaethau ecosystemau" yn gyfystyr â gwasanaethau ecosystemau.	Asesiad Ecosystemau Cenedlaethol y DU. 2011. UK National Ecosystem Assessment – Technical Report. Glossary Cambridge: UNEP-WCMC. Ar gael yn: http://uknea.unep-wcmc.org/Resources/tabid/82/Default.aspx . [Cyrchwyd 27 Tachwedd 2020].
Gwasgfa arfordirol	Mae gwasgfa arfordirol yn un math o golli cynefin arfordirol, lle y bo cynefin rhynglanwol yn cael ei golli drwy'r marc penllanw yn cael ei osod yn ei le gan amddiffyniad neu adeiledd (h.y. mae'r marc penllanw yn erbyn adeiledd caled fel morglawdd) a thrwy'r marc distyll yn symud tuag at y tir wrth ymateb i gynnydd yn lefel y môr.	Pontee N. 2011. Reappraising coastal squeeze: A case study from North-West England. Proceedings of the Institution of Civil Engineers: Maritime Engineering. https://www.icevirtuallibrary.com/doi/abs/10.1680/maen.2011.164.3.127 . [Cyrchwyd 7 Rhagfyr 2020]. Fel y dyfynnwyd yn: Oaten J, Brooks A. a Frost N. 2018. Coastal Squeeze Evidence and Monitoring Requirement Review. Rhif Adroddiad Cyfoeth Naturiol Cymru: 307, 188 tudalen, Cyfoeth Naturiol Cymru, Caerdydd.

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Gweddillion treuliad anaerobig	Y darn sy'n weddill o sylwedd organig ar ôl triniaeth treulio anaerobig. Mae'n gyfoethog mewn maethynnau a nitrogen ac yn cael ei ddefnyddio'n aml fel gwrtaith organig mewn amaethyddiaeth.	Cymdeithas Bionwy Ewrop. 2015. Digestate Factsheet [ar-lein]. Ar gael yn: http://europeanbiogas.eu/wp-content/uploads/2015/07/Digestate-paper-final-08072015.pdf . [Cyrchwyd 30 Tachwedd 2020].
Gwersylla anghyfreithlon	Gwersylla mewn lle nad yw'n faes gwersylla am gyfnod byr gan ddefnyddio cyfarpar minimol, sy'n anghyfreithlon mewn rhannau helaeth o'r DU.	Macmillan Dictionary. 2020. Diffiniad 'fly camping' [ar-lein]. Ar gael yn: https://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/fly-camping . [Cyrchwyd 30 Tachwedd 2020].
Gwerth gorau am arian	Term a ddefnyddir i ddisgrifio'r cynnyrch neu wasanaeth gorau sydd ar gael mewn perthynas â phris.	Cambridge Dictionary. 2020. Diffiniad 'best-buy'. Ar gael yn: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/best-buy . [Cyrchwyd 20 Tachwedd 2020].

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Gwydnwch	(ecosystemau) Gallu ecosystemau i ymdopi ag aflonyddwch, naill ai drwy ei wrthsefyll, gwella ar ei ôl, neu addasu iddo, wrth gadw eu gallu i gyflenwi gwasanaethau a buddion yn awr ac yn y dyfodol.	Cyfoeth Naturiol Cymru. 2016. Pennod 4: Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol: Aseiad o Reoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy. Adroddiad Technegol. Cyfoeth Naturiol Cymru. Ar gael yn: https://naturalresources.wales/evidence-and-data/research-and-reports/the-state-of-natural-resources-report-assessment-of-the-sustainable-management-of-natural-resources/?lang=cy . [Cyrchwyd 26 Tachwedd 2020].
Llesiant	Cyflwr sy'n dibynnu ar gyd-destun a sefyllfa, sy'n cynnwys y deunydd sylfaenol ar gyfer bywyd da, rhyddid a dewis, iechyd a llesiant corfforol, cydberthnasau cymdeithasol da, diogelwch, tawelwch meddwl, a phrofiad ysbrydol.	Aseiad Ecosystemau Cenedlaethol y DU. 2011. UK National Ecosystem Assessment – Technical Report. Caergrawnt: UNEP-WCMC.

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Llonyddwch	Cyflwr diofid a nodweddir gan heddwch a thawelwch a lle nad oes unrhyw aflonyddu diangen. Gall hyn gyfeirio at gyflwr meddwl neu amgylchedd penodol. Gellir mesur llonyddwch naill ai yn nhermau absenoldeb ymyriadau diangen neu drwy gydbwyso ffactorau cadarnhaol a negyddol. Mae'r rhain yn cynnwys presenoldeb natur, teimlo'n ddiogel, amgylchedd sy'n edrych yn dda, ac atmosffer ymlaciol.	Llywodraeth Cymru. 2018. Cynllun gweithredu swm a seinwedd 2018 i 2023. Ar gael yn: https://llyw.cymru/cynllun-gweithredu-swn-seinwedd-2018-i-2023 . [Cyrchwyd 24 Tachwedd 2020].
Llwyth critigol	Trothwyon ar gyfer dyddodiad llygryddion sy'n achosi asideiddio a/neu ewtroffigedd a all achosi effeithiau sylweddol niweidiol ar gynefinoedd sensitif y DU os nad ydynt yn cadw oddi fewn iddynt.	Cyd-bwyllgor Cadwraeth Natur. 2015. Cyd-bwyllgor Cadwraeth Natur Biodiversity indicators. B5a Air pollution, rhan o B5 Pressure from pollution. Pressure indicator [ar-lein]. Ar gael yn: https://jncc.gov.uk/our-work/ukbi-b5a-air-pollution/ . [Cyrchwyd 26 Tachwedd 2020].
Llygredd	(llygrydd hefyd) Y cyflwyniad uniongyrchol neu anuniongyrchol, o ganlyniad i weithgaredd dynol, o sylweddau neu wres i'r aer, dŵr neu dir sydd: (i) yn gallu bod yn niweidiol i iechyd dynol neu ansawdd ecosystemau dyfrol neu ecosystemau daearol sy'n dibynnu'n uniongyrchol ar ecosystemau dyfrol; (ii) yn achosi difrod i eiddo materol; neu (iii) yn amharu neu ymyrryd gydag amwynderau a defnyddiau cyfreithlon eraill o'r amgylchedd.	Cyfoeth Naturiol Cymru. 2015. Atodiad Trosolwg Cynllun Rheoli Basn Afon.

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Llygredd gwasgaredig	Llygredd sy'n deillio o ffynonellau gwasgaredig sy'n sylweddol yn gyfunol ond mae'n anodd priodoli effeithiau iddynt yn unigol.	Cyfoeth Naturiol Cymru. 2015. Atodiad Trosolwg Cynllun Rheoli Basn Afon.
Man glas	Dŵr gweladwy. Mae parciau ar lan harbwr, afonydd, pyllau, llynnoedd, porthladdoedd, camlesi, ffynhonnau, ac ati oll yn cael eu cyfri fel mannau glas.	Tang K. 2017. Urban Design and Public Health – What is Blue Space? [ar-lein] Prifysgol Newcastle. Ar gael yn: https://2016-2017.nclurbandedesign.org/2017/01/urban-design-public-health-blue-space/ . [Cyrchwyd: 24 Tachwedd 2020].
Mater gronynnol	(a elwir hefyd yn gronynnau neu llygredd gronynnol) Mae mater gronynnol yn yr aer wedi'i wneud o gasgliad o ddeunyddiau solid a/neu hylifol o feintiau amrywiol. Mae'n cynnwys cyfansoddion cynradd a ryddheir yn uniongyrchol (o'r ffynhonnell) i'r atmosffer, a chyfansoddion eilaidd, a ffurfir yn yr atmosffer yn sgil adweithiau cemegol. Gelwir mater gronynnol sy'n cyfateb i neu'n llai na 10µm mewn diamedr yn PM ₁₀ ; gelwir mater gronynnol sy'n cyfateb i neu'n llai na 2.5µm mewn diamedr yn PM _{2.5} .	Grŵp Arbenigol Ansawdd Aer. 2005. Particulate Matter in the United Kingdom: Summary. DEFRA, Llundain. Ar gael yn: https://uk-air.defra.gov.uk/assets/documents/reports/aeqg/pm-summary.pdf . [Cyrchwyd 27 Tachwedd 2020].

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Newid o ddarparu cynhyrchion i ddarparu gwasanaethau	Diwydiant yn defnyddio ei gynhyrchion i werthu “canlyniad fel gwasanaeth” yn hytrach na gwerthiant untro.	K3 Syspro. 2020. Jargon buster: Servitization in manufacturing. Ar gael yn: https://www.k3syspro.com/advice-centre/jargon-buster/servitization/#:~:text=In%20its%20simplest%20terms%2C%20servitization,than%20a%20one%2Doff%20sale.&text=Manufacturing%20businesses%20can%20offer%20additional,the%20road%20as%20a%20service. [Cyrchwyd 26 Tachwedd 2020].
Nwyon tŷ gwydr	Grŵp o nwyon sy'n cyfrannu un ai'n uniongyrchol at y newid yn yr hinsawdd (gan gynnwys cynhesu byd-eang) oherwydd yr effaith bositif y maent yn ei chael ar y cydbwysedd ymbelydrol, neu'n anuniongyrchol gan y gallant achosi cynnydd mewn crynodiadau osôn troposfferig ac mae hyn yn cynyddu newid yn y cydbwysedd ymbelydrol (cynhesu'r atmosffer).	Rhestr Allyriadau Atmosfferig Genedlaethol. 2016. Overview of Greenhouse Gases [Ar-lein]. Ar gael yn: https://naei.beis.gov.uk/overview/ghg-overview . [Cyrchwyd 27 Tachwedd 2020].
Ôl troed carbon	Mae'n mesur cyfanswm yr allyriadau nwyon tŷ gwydr sydd wedi'u hachosi yn uniongyrchol ac yn anuniongyrchol gan unigolyn, sefydliad, digwyddiad neu gynnyrch.	Yr Ymddiriedolaeth Garbon. 2018. Carbon footprinting guide [ar-lein]. Ar gael yn: https://www.carbontrust.com/resources/carbon-footprinting-guide . [Cyrchwyd 24 Tachwedd 2020].

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Ôl troed ecolegol	Dangosydd o gyfanswm y baich amgylcheddol mae cymdeithas yn ei roi ar y blaned. Mae'n cynrychioli arwynebedd y tir sydd ei angen i ddarparu deunyddiau craidd, ynni a bwyd, yn ogystal ag amsugno llygredd a gwastraff a grëir, a chaiff ei fesur mewn hectarau byd-eang.	Sefydliad Amgylcheddol Stockholm a GHD. 2015. Ecological and Carbon Footprints of Wales. Update to 2011. Gorffennaf 2015.
Ôl troed materol	Priodoli echdyniad deunyddiau'n fyd-eang i alw domestig terfynol gwlad. Cyfanswm yr ôl troed materol yw swm yr ôl troed materol ar gyfer biomas, tanwyddau ffosil, mwynau metel a mwynau nad ydynt yn fetel.	Rhaglen Amgylcheddol y Cenhedloedd Unedig. 2018. Metadata Nod 8 Targed 8.4 y Nodau Datblygu Cynaliadwy. Ar gael yn: https://unstats.un.org/sdgs/metadata/files/Metadata-08-04-01.pdf . [Cyrchwyd: 30 Tachwedd 2020].
Osôn	Nid yw osôn (O ₃) yn cael ei ryddhau'n uniongyrchol o unrhyw ffynhonnell o waith dyn mewn unrhyw symiau sylweddol. Yn yr atmosffer is, mae O ₃ yn cael ei ffurfio'n bennaf gan gyfres o adweithiau cemegol cymhleth sy'n cael eu hysgogi gan olau haul. Gellir crynhoi'r adweithiau hyn fel y broses o ocsidio cyfansoddion organig anweddol (VOCs) a gychwynnir gan olau'r haul ym mhresenoldeb ocsidiau nitrogen (NO _x).	Ansawdd Aer Cymru. 2020. Llygryddion: Osôn a chyfansoddion organig anweddol. Gwefan Fforwm Ansawdd Aer Cymru. Ar gael yn: https://airquality.gov.wales/about-air-quality/pollutants . [Cyrchwyd 27 Tachwedd 2020].

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Paneli ffotofoltäig	A elwir hefyd yn baneli trydan solar. Maent yn casglu ynni'r haul ac yn ei droi'n drydan.	Ymddiriedolaeth Arbed Ynni. 2020. Solar panels [ar-lein]. Ar gael yn: https://energysavingtrust.org.uk/advice/solar-panels/ . [Cyrchwyd 30 Tachwedd 2020].
Peillio	Proses yn ystod cam rhywiol atgenhedlu rhai planhigion a achosir trwy symud paill. Yng nghyd-destun gwasanaethau ecosystemau, mae peillio yn gyffredinol yn cyfeirio at beillio a gynorthwyr gan anifeiliaid, megis yr hyn a wneir gan wenyn, yn hytrach na pheillio drwy'r gwynt.	Asesiad Ecosystemau Cenedlaethol y DU. 2011. UK National Ecosystem Assessment – Technical Report. Glossary Cambridge: UNEP-WCMC. Ar gael yn: http://uknea.unep-wcmc.org/Resources/tabid/82/Default.aspx . [Cyrchwyd 27 Tachwedd 2020].
Peillwyr	Rhywbeth, megis pryf, sy'n symud paill o un planhigyn neu ran o blanhigyn i un arall.	Cambridge Dictionary. 2020. Diffiniad 'pollinator'. Ar gael yn: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/pollinator . [Cyrchwyd 27 Tachwedd 2020].

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Peirianeg werdd	Dylunio, masnacheiddio a defnyddio prosesau a chynhyrchion mewn ffordd sy'n lleihau llygredd, yn hyrwyddo cynaliadwyedd, ac yn lleiafu'r risg i iechyd dynol a'r amgylchedd heb aberthu hyfywedd ac effeithlonrwydd economaidd.	Asiantaeth Diogelu'r Amgylchedd yr Unol Daleithiau. 2019. About Green Engineering [ar-lein]. Ar gael yn: https://www.epa.gov/green-engineering/about-green-engineering . [Cyrchwyd 30 Tachwedd 2020].
Polisi Adnoddau Naturiol	Dogfen sy'n gosod polisiau penodol a chyffredinol Gweinidogion Cymru ar gyfer cyfrannu at gyflawni rheolaeth gynaliadwy o adnoddau naturiol mewn perthynas â Chymru. Bydd y Polisi Adnoddau Naturiol yn defnyddio'r Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol fel y brif sail dystiolaeth.	Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016.
Pot mêl	Dymunol iawn neu boblogaidd iawn.	Collins Dictionary. 2020. Diffiniad 'honeypot'. Ar gael yn: https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/honeypot [Cyrchwyd 30 Tachwedd 2020].
Pwysau	Gweithgareddau dynol sydd â photensial i gael effeithiau niweidiol ar yr amgylchedd.	Asiantaeth yr Amgylchedd. 2015. Water for life and livelihoods. River Basin Management Plans Glossary. DEFRA.

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Risgiau	Tebygolrwydd canlyniad (negyddol fel arfer) i'r amgylchedd, neu effaith bosibl pwysau ar yr amgylchedd.	Asiantaeth yr Amgylchedd. 2015. Water for life and livelihoods. River Basin Management Plans Glossary. DEFRA.
Rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy	Defnyddio adnoddau naturiol mewn ffordd ac ar gyfradd sy'n cynnal ac yn ehangu gwydnwch ecosystemau a'r buddion maent yn eu darparu, ac, wrth wneud hynny, sy'n diwallu anghenion cenedlaethau'r presennol heb beryglu gallu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion, ac sy'n cyfrannu at gyflawni'r nodau llesiant a osodir yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol. Cyfeirir ato hefyd fel rheolaeth gynaliadwy.	Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016.
Rheoliad(au)	(o safbwynt cyfreithiol, nid yw'r un peth â rheoleiddio prosesau a gwasanaethau) Mae "rheoliad" yn ddeddf ddeddfwriaethol rwymedig. Mae'n rhaid iddo gael ei gymhwyso yn ei gyfanrwydd ledled Cymru, y DU neu'r Undeb Ewropeaidd (gan ddibynnu ar y raddfa y mae'r rheoliad yn gymwys iddi).	Europa EU. 2016. European Union – Regulations, Directives and other acts. Ar gael yn: http://europa.eu/eu-law/decision-making/legal-acts/index_en.htm . [Cyrchwyd 26 Tachwedd 2020].

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Rhywogaethau estron goresgynnol	Planhigion, anifeiliaid, ffyngau a micro-organebau y mae eu cyflwyniad a/neu ledaeniad y tu allan i'w gwasgariad naturiol presennol neu yn y gorffennol yn peri risg i fioamrywiaeth neu'n gallu cael canlyniadau negyddol eraill na ellir eu rhagweld.	Asiantaeth yr Amgylchedd Ewrop. 2012. Invasive alien species indicators in Europe. A review of streamlining European biodiversity (SEBI) Indicator 10. Adroddiad Technegol Asiantaeth yr Amgylchedd Ewrop rhif 15/2012.
Safleoedd gwarchoddedig	(neu ardaloedd gwarchoddedig) Ardaloedd sydd wedi'u dynodi o dan ddeddfwriaeth yr Undeb Ewropeaidd a/neu'r DU ar gyfer nodweddion biolegol neu ddaearegol penodol.	Asiantaeth yr Amgylchedd. 2015. Water for life and livelihoods. River Basin Management Plans Glossary. DEFRA.
Seicoffisiolegol	Yn cyfuno neu'n cynnwys prosesau meddyliol neu gorfforol – yn ymwneud â seicoleg ffisiolegol.	Merriam-Webster. 2020. Diffiniad 'psychophysiological' . Ar gael yn: https://www.merriam-webster.com/dictionary/psychophysiological [Cyrchwyd 26 Tachwedd 2020].

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Seilwaith gwyrdd / mannau gwyrdd	Mannau naturiol a lled-naturiol gwyrdd a glas o fewn ac o amgylch ardaloedd trefol. Mae elfennau cydrannol yn cynnwys parciau, gerddi preifat, caeau amaethyddol, gwrychoedd, coed, coetir, toeau gwyrdd, waliau gwyrdd, camlesi, afonydd a phyllau. Mae'r term yn cynnwys yr holl dir sy'n cynnwys y nodweddion hyn, waeth pwy sydd berchen ar y tir a beth yw ei gyflwr neu ei faint.	Y Sefydliad Tirwedd 2013. Green Infrastructure: An integrated approach to land use. Landscape Institute Position Statement. Llundain.
Selio	(priddoedd) Mae selio pridd yn golygu gorchuddio parhaol ardal o dir a'i phridd gan ddeunydd artiffisial anathraidd (e.e. asffalt a choncrit), er enghraifft drwy godi adeiladau a ffyrdd. Dim ond rhan o ardal anheddiad sy'n cael ei selio mewn gwirionedd, gan nad yw gerddi, parciau trefol a mannau gwyrdd eraill yn cael eu gorchuddio ag wyneb anathraidd.	Y Comisiwn Ewropeaidd. 2016. Soil sealing. Environment, Soil. Ar gael yn: http://ec.europa.eu/environment/soil/sealing_guidelines.htm . [Cyrchwyd 26 Tachwedd 2020].
Statws	(e.e. statws ecolegol/biolegol/cadwraeth/cem egol) Ffordd benodol o ddsbarthu cyflwr amgylcheddol. Mae statws fel arfer yn cael ei fanylu o fewn cyfarwyddebau yn erbyn safonau amgylcheddol penodol ar gyfer y gyfarwyddeb honno a chan ddefnyddio methodolegau penodol, e.e. y Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr a'r Gyfarwyddeb Cynefinoedd.	Asiantaeth yr Amgylchedd. 2015. Water for life and livelihoods. River Basin Management Plans Glossary. DEFRA.

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Symbiosis diwydiannol	Ffurf ar froceru i ddod a chwmnïau at ei gilydd mewn cydweithrediadau arloesol i ddod o hyd i ffyrdd o ddefnyddio gwastraff un cwmni fel deunydd crai ar gyfer cwmni arall.	Llwyfan Rhanddeiliaid Economi Gylchol Ewrop. 2020. Sharing Materials to Minimize Waste: Industrial Symbiosis Project [ar-lein] Ar gael yn https://circulareconomy.europa.eu/platform/en/good-practices/sharing-materials-minimize-waste-industrial-symbiosis-project . [Cyrchwyd 30 Tachwedd 2020].
Tacsonomig	Yn ymwneud â system ar gyfer enwi a threfnu pethau, yn enwedig planhigion ac anifeiliaid, yn grwpiau sydd â nodweddion tebyg.	Gwasg Prifysgol Caergrawnt. 2020. Diffiniad 'taxonomic'. Ar gael yn: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/taxonomic . [Cyrchwyd 24 Tachwedd 2020].
Targedau	Targed yw mynegiant clir o flaenoriaeth polisi, sy'n nodi'n union yr hyn y mae'r llywodraeth am iddo gael ei wneud ac erbyn pryd. Mae targedau yn hysbysu'r rhai sy'n gyfrifol dros gyflenwi beth sydd angen digwydd, fel y gallent gynllunio, monitro a chyflenwi'r newid penodol.	Parliament 2010. Targets as a policy tool: key issues for the 2010 Parliament [ar-lein].Ar gael yn: http://www.parliament.uk/business/publications/research/key-issues-for-the-new-parliament/value-for-money-in-public-services/targets-as-a-policy-tool/ . [Cyrchwyd 24 Tachwedd 2020].

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Targedau Bioamrywiaeth Aichi	Set o dargedau gan y Cenhedloedd Unedig sy'n gydnabyddedig yn fyd-eang gyda'r nod o atal colled bioamrywiaeth i sicrhau bod ecosystemau yn wydn ac yn parhau i ddarparu gwasanaethau hanfodol.	Ysgrifenyddiaeth y Confensiwn ar Amrywiaeth Fiolegol. 2010. Cynllun Strategol ar gyfer Bioamrywiaeth 2011–2020 a Thargedau Aichi. “Living in Harmony with Nature”. Quebec: CBD ac UNEP.
Tipio anghyfreithlon	Cael gwared ar wastraff yn anghyfreithlon ar dir nad oes ganddo drwydded i'w dderbyn.	Keep Britain Tidy. 2020. Fly-tipping and the law [ar-lein]. Ar gael yn https://www.keepbritaintidy.org/faqs/advice/fly-tipping-and-law . [Cyrchwyd 30 Tachwedd 2020].
Trothwy	(neu bwynt tyngedfennol) Y pwynt lle gall newid bach mewn amodau amgylcheddol achosi newid cyflym mewn ecosystem. Dyma'r pwynt lle mae newid yn debygol o fod yn anghildroadwy.	Asesiad Ecosystemau Cenedlaethol y DU. 2011. UK National Ecosystem Assessment – Technical Report. Caergrawnt: UNEP-WCMC.

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Trwytholch	(a thrwytholchi) Hylif sydd wedi ymdreiddio drwy wastraff solid mewn safle tirlenwi ac wedi echdynnu deunyddiau hydawdd sydd wedi'u hydoddi neu sydd mewn daliant yn y broses. Trwytholchi yw'r broses o hyn yn digwydd.	Asiantaeth yr Amgylchedd Ewrop. 2004. EEA Glossary. Ar gael yn: https://www.eea.europa.eu/help/glossary/eea-glossary/landfill-leachate#:~:text=Liquid%20that%20has%20seeped%20through,suspended%20materials%20in%20the%20process. [Cyrchwyd 27 Tachwedd 2020].
Trydydd sector	Enw arall ar y sector gwirfoddol. Y rhan o'r economi sy'n cynnwys sefydliadau nid-er-elw, yn wahanol i'r sector cyhoeddus a'r sector preifat.	Collins Dictionary, 2020. Diffiniad 'third sector'. Ar gael yn: https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/third-sector. [Cyrchwyd 24 Tachwedd 2020].
Tueddiadau	Cyfeiriad cyffredinol y mae rhywbeth yn datblygu neu'n newid iddo. Yn yr Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol, mae hyn yn cyfeirio at newidiadau (cadarnhaol neu negyddol) a welir dros gyfnodau o amser penodol mewn perthynas ag ehangder a chyflwr.	Gwasg Prifysgol Rhydychen 2016. Diffiniad 'trend' Oxford Dictionary [ar-lein]. Ar gael yn: http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/trend. [Cyrchwyd 24 Tachwedd 2020].

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Tun tribwtl	Cyfansoddyn organig o dun a ddefnyddir fel bioladdwr, yn enwedig mewn paent rhag tyfiant morol. Gelwir yn TBT.	Merriam-Webster. 2020. Diffiniad 'tributyl tin'. Ar gael yn: https://www.merriam-webster.com/dictionary/tributyltin . [Cyrchwyd 24 Tachwedd 2020].
Y gyfradd adennill	Yr hyn a enillir neu a gollir gan fuddsoddiad dros gyfnod penodol o amser.	Corporate Finance Institute. 2020. Rate of return. Ar gael yn: https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/finance/rate-of-return-guide/ . [Cyrchwyd 26 Tachwedd 2020].
Y newid yn yr hinsawdd	Newid yn sefyllfa'r hinsawdd a ellir ei nodi gan y newidiadau yng nghymedr a/neu amrywioldeb ei phriodweddau, ac sy'n parhau am gyfnod estynedig, degawdau neu hwyach fel arfer.	Allwood JM, Bosetti V, Dubash NK, Gómez-Echeverri L a von Stechow C. 2014. Glossary. Yn: Panel Rhynglywodraethol ar yr Newid yn yr Hinsawdd. 2014. Climate Change, 2014: Mitigation of Climate Change. Contribution of Working Group III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. Gwasg Prifysgol Caergrawnt, Caergrawnt, y Deyrnas Unedig ac Efrog Newydd, Efrog Newydd, UDA.

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Y rhyngrwyd pethau	Cysylltiadau rhwng gwrthrychau o bob math drwy'r rhyngrwyd sy'n eu galluogi i gyfathrebu â phobl a chyda'i gilydd.	Macmillan Dictionary. 2020. Diffiniad 'internet of things' [ar-lein]. Ar gael yn: https://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/internet-of-things . [Cyrchwyd 30 Tachwedd 2020].
Ymateb	(ymatebion rheoli) Gweithredoedd dynol, gan gynnwys polisiau, strategaethau ac ymyriadau, i fynd i'r afael â materion, anghenion, cyfleoedd neu broblemau penodol. Gall y rhain fod yn gyfreithiol, yn dechnegol, yn sefydliadol, yn economaidd neu'n ymddygiadol, gan weithredu ar raddfeydd amser a gofodol amrywiol.	Asesiad Ecosystemau Cenedlaethol y DU. 2011. UK National Ecosystem Assessment – Technical Report. Caergrawnt: UNEP-WCMC.
Ymyriad	Gweler 'Ymateb'.	Asesiad Ecosystemau Cenedlaethol y DU. 2011. UK National Ecosystem Assessment – Technical Report. Glossary Cambridge: UNEP-WCMC. Ar gael yn: http://uknea.unep-wcmc.org/Resources/tabid/82/Default.aspx . [Cyrchwyd 27 Tachwedd 2020].

Term	Diffiniad	Ffynhonnell y diffiniad
Ynys wres	(ac effaith ynys wres) Y tueddiad i ardaloedd trefol fod yn boethach nag ardaloedd gwledig â llystyfiant cyfagos, yn enwedig yn y nos mewn amodau gwynt isel. Achosir hyn gan wynebau caled yn amsugno gwres yn ystod y dydd a'i ryddhau adeg y machlud – caiff ei waethygu lle mae diffyg llystyfiant i oeri'r atmosffer lleol drwy anwedd-drydarthiad.	Landsberg H. 1981. The Urban Climate. Llundain: Academic Press.